

Nr 29.

Ankom till riksdagens kansli den 29 april 1939 kl. 1 e. m.

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 16 maj 1930 (nr 139) om vissa inskränkningar beträffande tiden för förläggande av bageri- och konditoriarbete m. m. dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 10 mars 1939 dagtecknad proposition, nr 146, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, har Kungl. Maj:tt under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet hållna protokoll *dels* föreslagit riksdagen att antaga ett vid propositionen fogat förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 16 maj 1930 (nr 139) om vissa inskränkningar beträffande tiden för förläggande av bageri- och konditoriarbete, *dels ock* inhämtat riksdagens yttrande beträffande ett å den internationella arbetsorganisationens konferens år 1925 antaget förslag till konvention angående nattarbete i bagerier.

Förenämnda lagförslag är av följande lydelse:

F ö r s l a g

till

L a g

**angående ändring i vissa delar av lagen den 16 maj 1930 (nr 139)
om vissa inskränkningar beträffande tiden för förläggande
av bageri- och konditoriarbete.**

Härigenom förordnas, att 1, 2, 6, 7 och 8 §§ lagen den 16 maj 1930 om vissa inskränkningar beträffande tiden för förläggande av bageri- och konditoriarbete skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives samt att i samma lag skall införas en ny paragraf, betecknad såsom 9 §, av den lydelse som av det följande framgår:

1 §.

Arbete för tillverkning av bageri- eller konditorivaror må icke bedrivas å sön- eller helgdag eller å tid mellan klockan 8 eftermiddagen och klockan 6 förmiddagen å söckendag. Vad sålunda stadgats äger dock icke tillämpning å tillverkning för eget hushåll, vilken bedrivs utan biträde av annan än medlem av hushållet.

Om arbete — — — jämförligt bakverk.

2 §.

Utan hinder — — — — —

— — — — — 8 eftermiddagen;

d) uppeldning eller deggörning utföras å söckendag mellan klockan 4 och klockan 6 förmiddagen;

e) uppeldning utföras — — — må bedrivnas;

f) under natten till söckendag, som närmast föregår två eller flera på varandra följande sön- och helgdagar, uppeldning eller deggörning utföras jämväl mellan klockan 2 och klockan 4 förmiddagen och annat arbete mellan klockan 3 och klockan 6 förmiddagen.

6 §.

Bedriver innehavare av företag, som i denna lag avses, arbete i strid mot stadgande i lagen eller mot föreskrift, som utfärdats med stöd av sådant stadgande, straffes med dagsböter. Har till arbetet använts person under aderton år vare den, som har vårdnaden om sådan person, där användandet skett med hans vetskap och vilja, förfallen till böter från och med fem till och med femtio kronor.

7 §.

Därest innehavare av företag, som i denna lag avses, försummar att fullgöra anmälningsskyldighet, varom stadgats i 4 § tredje stycket, eller skylldighet, som är föreskriven i 5 § andra stycket, straffes med dagsböter.

8 §.

Förseelse, som omförmäles i 6 eller 7 §, åtalas vid polisdomstol, där sådan är inrättad, men eljest hos poliskammare eller, där sådan ej finnes, vid allmän domstol.

Böter, som ådömas enligt denna lag, tillfalla kronan.

9 §.

Beträffande verksamhet, som bedrivs av staten eller kommun, skall vad i denna lag är stadgat angående arbetsgivare gälla arbetsföreståndaren.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1940.

Beträffande lydelsen av det i propositionen omförmälda konventionsförslaget får utskottet hänvisa till den vid propositionen såsom bilaga B fogade svenska översättningen av förslaget.

I samband med propositionen har utskottet till behandling förehåft fem i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen motionerna i första kammaren nr 266 av herr *Öman* och nr 275 av herr *Ekströmer* samt i andra

kammaren nr 407 av herr *Arne*mark m. fl., nr 408 av herr *Henriksson* m. fl. och nr 409 av herrar *Fredberg* och *De Geer* i Lesjöfors.

I motionerna I: 266 och II: 408, vilka äro likalydande, hemställas, att propositionen icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

I motionen II: 409 yrkas, att propositionen måtte avslås.

I motionerna I: 275 och II: 407, vilka äro likalydande, hemställas, att riksdagen i samband med behandlingen av propositionen ville besluta sådan ändring av förevarande lag, att den medgivna arbetstiden vid konditorier å sön- och helgdagar utsträcktes från tre till sex timmar, samtidigt som vederbörande arbetare i lag tillförsäkrades sammanhängande ledighet varannan sön- och helgdag. I sistnämnda båda motioner har tillika anhållits, att om motionerna tillstyrktes, utskottet måtte utarbeta vederbörlig lagtext.

Beträffande de skäl, som ligga till grund för det vid propositionen fogade lagförslaget, ävensom i fråga om de skäl, som motionärerna anfört till stöd för sina yrkanden, får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas här nedan, hänvisa till propositionen och motionerna.

Gällande bestämmelser. Enligt 1 § första stycket i lagen om vissa inskränkningar beträffande tiden för förläggande av bageri- och konditoriarbete — i det följande benämnd bagerilagen — må arbete för tillverkning till avsalu av bageri- eller konditorivaror icke bedrivas å sön- eller helgdag eller å tid mellan klockan 8 eftermiddagen och klockan 5 förmiddagen å söckendag. Vad sålunda stadgats äger dock icke tillämpning å rörelse, som bedrivs utan biträde av annan än make och hemmavarande barn.

2 § innehåller, uppräknade under a) — f), vissa undantagsbestämmelser. Utan hinder av vad i 1 § är stadgat får sålunda, enligt stadgande under a), i bageri- eller konditorirörelse arbete för tillverkning av varor, vid vilkas framställning jäst icke användes, utföras sön- eller helgdag under högst tre timmar mellan klockan 6 förmiddagen och klockan 6 eftermiddagen. Vidare får, enligt föreskrift under d), uppeldning eller deggörning utföras å söckendag mellan klockan 3.30 och klockan 5 förmiddagen samt, enligt stadgande under f), under natten till söckendag, som närmast föregår två eller flera på varandra följande sön- och helgdagar, uppeldning eller deggörning utföras jämväl mellan klockan 2 och klockan 3.30 förmiddagen och annat arbete mellan klockan 3 och klockan 5 förmiddagen.

Härutöver må nämnas, att även i 3 § vissa undantag medgivas från bestämmelserna i 1 § såvitt angår arbete för tillverkning av spis- eller knäckebröd. Jämlikt 4 § kunna i vissa fall ytterligare avvikelser från reglerna i 1 § medgivas av vederbörande yrkesinspektör samt av yrkesinspektionens chefsmyndighet (riksförsäkringsanstalten). Tillsyn å efterlevnaden av lagen utövas jämlikt 5 § av yrkesinspektionens befattningshavare. Överträdelse av stadgande i lagen eller av föreskrift, som utfärdats med stöd av sådant stadgande, är enligt 6 § belagd med bötesstraff.

Frågan om inskränkning beträffande tiden för förläggande av bageri- och konditoriarbete har vid åtskilliga tillfällen varit föremål för statsmakternas prövning. En utförlig redogörelse för vad sålunda förekommit, lämnas å sid. 6—11 i propositionen. Till denna redogörelse, såvitt angår tiden före år 1937, får utskottet hänvisa. I en vid 1937 års riksdag av herr Frankenberg m. fl. väckt motion, II: 113, hemställdes, att riksdagen måtte besluta dels ändring av 1 § bagerilagen på det sätt, att bageriarbete icke skulle få utföras å söckendagar mellan klockan 8 eftermiddagen och 6 förmiddagen samt att undantagsstadgandet beträffande familjbagerier skulle utgå, dels ock ändring av 2 § d) därhän, att uppeldning och deggörning skulle få utföras å söckendag mellan klockan 4 och 6 förmiddagen.

Andra lagutskottet lämnade i utlåtande (nr 45) över motionen redogörelse för vissa till utskottet vid 1935 års riksdag avgivna yttranden ävensom för innehållet i gällande kollektivavtal inom bagerifacket samt anförde därjämte, bland annat:

Vid sin behandling av ifrågavarande ärende hade utskottet kommit till den uppfattningen, att tiden nu vore inne att verkställa en allsidig och grundlig undersökning av bagerilagens verkningar i olika hänseenden, varefter en förutsättningslös översyn av de olika bestämmelserna i bagerilagen borde komma till stånd. Vid en sådan utredning komme givetvis de synpunkter, som framförts i de ovan omnämnda yttrandena till andra lagutskottet vid 1935 års riksdag, att bliva föremål för ingående överväganden. I anledning av vissa uttalanden i de av kommerskollegium och ovannämnda arbetsgivareorganisationer avgivna yttrandena ville utskottet framhålla, att det torde finnas anledning antaga, att avskaffandet av bagerilagen skulle kunna leda till att de större bageriföretagen genom sina möjligheter att anordna skiftarbete och sina överlägsna resurser i fråga om maskinell utrustning i avsevärd utsträckning konkurrerade ut de mindre företagen från marknaden.

Vid ifrågavarande undersökning måste synnerlig uppmärksamhet ägnas familjbagerierna, vilkas förekomst, arbetstider, hygieniska förhållanden och betydelse i olika hänseenden i görligaste mån borde klarläggas.

I fråga om de i bagerilagen stadgade tiderna för bageriarbetets början å morgnarna borde vid den av utskottet förordade utredningen uppmärksamhet ägnas frågan, huruvida en framflyttning av dessa begynnelsestider kunde äga rum. Det vore otvivelaktigt förenat med olägenheter i åtskilliga avseenden för arbetarna att börja dagens arbete så tidigt som klockan 5 förmiddagen. Den av utskottet lämnade redogörelsen för innehållet av gällande kollektivavtal inom bagerifacket samt tillämpningen av dessa avtal syntes giva vid handen, att den möjlighet att påbörja det egentliga bageriarbetet klockan 5 förmiddagen, som gällande lag erbjuder, i praktiken icke blivit till fullo utnyttjad. Utskottet ville framhålla, att, därest begynnelsestiderna för bageriarbetet framflyttades utan att undantaget för familjbagerier slopades, dessas konkurrenskraft skulle ytterligare ökas.

På hemställan av utskottet beslöt riksdagen (skrivelse nr 344) hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville föranstalta om en allsidig och förutsättningslös utredning angående bagerilagens verkningar samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill denna utredning kunde föranleda.

Sedan Kungl. Maj:t den 11 juni 1937 anbefallt socialstyrelsen att verk-

ställa den av riksdagen begärda utredningen, har *socialstyrelsen* efter fullgjort uppdrag med skrivelse den 9 november 1937 framlagt förslag i ämnet.

I samband med ifrågavarande utredning har *socialstyrelsen*, efter samråd med representanter för vederbörande arbetsgivare- och arbetareorganisationer, verkställt en statistisk undersökning rörande arbetsförhållandena inom bagerinäringen. En utförlig redogörelse för ifrågavarande undersökning har i januari 1938 publicerats i »Sveriges officiella statistik», avdelningen »socialstatistik» under titeln »Undersökningar rörande vissa arbetstidsförhållanden inom bagerinäringen samt hotell- och restaurangnäringen».

Över *socialstyrelsens* skrivelse hava, efter remiss, yttranden avgivits av kommerskollegium, Sveriges bageriidkareförening, Stockholms bageriindustri-förening, kooperativa förbundet och svenska livsmedelsarbetareförbundet. Ett yttrande av Sveriges hantverksorganisation har fogats till kommerskollegiums yttrande.

I *socialstyrelsens* skrivelse hava till besvarande upptagits tre huvudspörsmål, nämligen frågorna huruvida

- a) särskild arbetstidslagstiftning för bagerinäringen skall bibehållas,
- b) tidpunkterna för arbetets början skola framflyttas, samt
- c) undantaget för familjbagerierna skall upphävas.

En redogörelse för vad *socialstyrelsen* anfört beträffande förstnämnda fråga samt för yttrandena över *socialstyrelsens* skrivelse i denna del lämnas å sid. 12—15 i propositionen.

Beträffande frågan om framflyttning av tiden för bageriarbetets påbörjande anförde *socialstyrelsen* efter att hava lämnat vissa uppgifter rörande morgonarbetets faktiska förläggning bland annat följande:

Vid vägande av skälen för och emot ändring av nu gällande bestämmelser rörande arbetets början om morgnarna i bagerierna kunde *styrelsen* ej finna de förra vara av sådan styrka, att de motiverade en ändring av nuvarande lagstiftning. Huvudbestämmelsen i förevarande avseende, vilken förbjöde bedrivande av egentligt bageri- eller konditoriarbete före kl. 5 f. m., torde kunna anses såsom en skälig kompromiss mellan de motsatta intressena och hade även vunnit internationellt godkännande genom att upptagas i den av internationella arbetskonferensen 1925 antaga konventionen angående nattarbete i bagerier.

För yttrandena över *socialstyrelsens* skrivelse i denna del redogöres å sid. 16—17 i propositionen.

Beträffande spörsmålet om upphävande av undantaget för familjbagerierna erinrade *socialstyrelsen* om att här förelåge det för en tvistefråga på det sociala området säregna förhållandet, att arbetsgivare och arbetare stode sida vid sida i kampen mot gällande bestämmelser. I själva verket gällde det en konkurrensstrid mellan olika typer av bageriföretag.

I ändamål att belysa i vad mån familjbagerierna utnyttjat sin frihet att börja arbetet tidigare än vad som enligt lagen är tillåtet för övriga bageri-

företag har socialstyrelsen i sin skrivelse åberopat vissa uppgifter ur den av styrelsen verkställda statistiska undersökningen samt därefter anfört följande:

I betraktande av vad den statistiska undersökningen givit vid handen i fråga om familjebageriernas faktiska utnyttjande av sin genom bagerilagen tillskapade undantagsställning, ville det synas, som om denna ställning praktiskt taget saknade betydelse i konkurrensavseende. Yrkandet om särställningens undanröjande kunde alltså förefalla mindre motiverat. Å andra sidan skulle det emellertid, med hänsyn till den obetydliga utsträckning, vari familjebagerierna faktiskt begagnade sin frihet att börja morgonarbetet tidigare kunna sägas, att det för dessa bagerier ej skulle medföra någon egentlig förlust, om deras ifrågavarande undantagsställning avskaffades. En sådan åtgärd skulle dock även få den följd, att deras nu obeskrurna möjlighet att bedriva arbete på sön- och helgdagar bortfölle. Socialstyrelsens statistiska undersökning syntes emellertid utvisa, att regelmässigt söndagsarbete hade väsentligt mindre omfattning bland familje- och hembagerier än bland särskilt vissa större yrkesbagerier och konditorier. Det kunde även påpekas, att ett upphävande av undantagsbestämmelsen säkerligen skulle bidra att underlätta kontrollen över bagerilagens iakttagande. Ävenledes finge framhållas, att begreppet »familjebageri» i praktiken tenderat att i strid mot lagens anda och mening utsträckas till sådana företag, vari sysselsattes även andra släktingar, hembiträden samt s. k. elever och annan oorganiserad arbetskraft. På grund av vad sålunda anförts, ansågo sig socialstyrelsen kunna förorda, att ur bagerilagens 1 §, första stycket, borttoges undantaget för »rörelse, som bedrivs utan biträde av annan än make och hemmavarande barn».

En redogörelse för yttrandena över socialstyrelsens skrivelse i denna del har lämnats å sid. 18—20 i propositionen.

I skrivelse den 24 januari 1938 har *Sveriges konditorförening* hemställt om ändring av ovan omnämnda stadgande i 2 § a) bagerilagen rörande arbete å sön- och helgdagar i bageri- och konditorirörelse. Föreningen har anfört, att de förhållanden, som föranlett bestämmelsen, med åren fått ökad vikt. Då flertalet konditorier hade sin största inkomst på sön- och helgdags-handeln och för sin existens vore beroende av denna, vore rätten till allenast tre timmars arbete på sön- och helgdagar alltför knappt tillmätt. Tillverkningen av t. ex. bakelser måste givetvis förläggas till en tidigare del av dagen. Av naturliga skäl borde emellertid driften under den förhållandevis korta tiden av tre timmar fortgå utan avbrott. Följden bleve den, att konditorierna icke kunde utföra sådana beställningar på efterrätter för middagar och dylikt, som inkomme vid en senare timme, och överhuvud taget ställde det sig ofta svårt att tillgodose en större efterfrågan. Olägenheterna ökades ock därav, att konsumtionen av konditorivaror till skillnad från livsmedel i allmänhet icke planlades på förhand, utan beställningarna i mycket stor utsträckning hade karaktären av tillfällighetsköp, som påfordrade omedelbar tillverkning och leverans. Föreningen hemställde därför, att den i 2 § a) angivna tiden av tre timmar måtte utsträckas till sex timmar. Det vore emellertid icke föreningens avsikt, att den föreslagna ändringen skulle

vålla ökning i de anställdas arbetstid och sålunda minskning i deras söndagsledighet. I sådant syfte torde böra föreskrivas, att ingen vid ifrågavarande tillverkning sysselsatt arbetare finge utföra arbete å söndag eller helgdag mera än högst tre timmar. Därest tillverkningen påginge längre tid än tre timmar, skulle en indelning i skift företagas.

Över konditorföreningens framställning har, efter remiss, yttranden avgivits av vissa myndigheter och sammanslutningar. En redogörelse för innehållet i yttrandena lämnas å sid. 21—24 i propositionen. I detta sammanhang må emellertid omnämnas, att *kooperativa förbundet* i sitt yttrande uttalat, att det för närvarande ofta vore så, att konditoriarbetare året runt finge tjänstgöra 3 timmar varje söndag. Om lagen gäve möjlighet till längre arbete på söndagarna än vad nu vore fallet, kunde man tänka sig en sådan förläggning av arbetet, att 6 arbetstimmar toges ut t. ex. varannan söndag i konditorier med mer än en anställd. Därigenom kunde de anställda få varannan söndag helt fri. *Riksförsäkringsanstalten* har i likhet med kooperativa förbundet erinrat om att bageriarbetarna möjligen kunde arbeta sex timmar varannan söndag samt anför, att om en tillämpningsföreskrift av angivna innehåll befundes lämpligen kunna meddelas, anstalten ansåge sig för sin del icke böra motsätta sig den föreslagna lagändringen.

Det av kooperativa förbundet och riksförsäkringsanstalten sålunda framlagda förslaget har upptagits i motionerna I: 275 av herr *Ekströmer* och II: 407 av herr *Arneberg* m. fl.

Föredragande departementschefen har anför, bland annat följande:

Vad beträffar det hinder för verkligt rationell drift, som nattarbetsförbudet skulle utgöra, må anföras, att bagerinäringen under de nitton år, som förflutit efter bagerilagens tillkomst, synes på ett relativt tillfredsställande sätt hava anpassat sig efter den ordning, som förbud mot nattarbete innebär. Allmänhetens krav på färskt morgonbröd synes, i den mån det icke helt kan tillgodoses, ej vara av den vikt, att det bör tillmötesgå på bekostnad av de brödproducerande arbetstagarnas rättmätiga fordringar på arbetsvillkor, vilka ur social synpunkt kunna anses tillfredsställande.

Av vad jag tidigare anför, torde hava framgått, att det alltsedan lagens tillkomst varit i huvudsak två spörsmål rörande dess utformning, vilka vid skilda tillfällen varit föremål för olika meningar, nämligen dels frågan huruvida de s. k. familjbagerierna skola vara undantagna från lagens tillämpning och dels frågan om tidpunkten för bageriarbetets påbörjande på morgonen. Jag ämnar i det följande föreslå ändringar i båda nu nämnda hänseenden. I förevarande sammanhang kommer jag därjämte att framlägga förslag till två andra ändringar i lagen, vilka emellertid äro av allenast mindre omfattning. Slutligen ämnar jag till behandling upptaga den av Sveriges konditorförening ifrågasatta lagändringen.

Vad först angår det för närvarande i lagen inskrivna undantaget från lagens tillämpning beträffande familjbagerierna, synes det mig ovedersägligt, att statsmakterna, när de i fråga om verksamhet inom en näringsgren fastställa vissa restriktiva bestämmelser, måste låta sig angeläget vara att tillse, att en viss grupp företagare inom näringsgrenen därvid icke obehörigt missgynnas till förmån för en annan grupp. Ett dylikt miss-

förhållande synes mig emellertid för närvarande råda inom bagerinäringen, enär det för familjebagerierna gällande undantaget ur konkurrenssynpunkt kan vara till skada för övriga bageriföretag. Det må erinras om att arbetstidskommittén på sin tid förklarade, att den ansett sig böra föreslå familjebageriernas inbegripande under lagen för att förebygga illojal konkurrens från dessa bageriers sida gentemot de större bagerierna, oaktat en så vidsträckt tillämplighet strede mot en inom arbetarskyddslagstiftningen i regel gällande princip. Visserligen har socialstyrelsen på grundval av den verkställda statistiska utredningen förklarat, att det ville synas, som om familjebageriernas undantagsställning praktiskt taget saknade betydelse i konkurrensavseende. Familjebagerierna syntes nämligen i mycket ringa utsträckning utnyttja sin undantagsställning. Å andra sidan vidhållas av större företagare inom bageriyrket tidigare uppgifter om att avsevärd konkurrens föreligger. Nämda inställning torde, åtminstone i viss utsträckning, föranledas därav, att ett betydande antal mindre bagerier, som icke äro familjebagerier i lagens mening, oriktigt ansett sig och även allmänt, till och med av inspektionsmyndigheter, ansetts jämställda med de egentliga familjebagerierna. Om hela bagerinäringen fölle under lagen skulle dylika missbruk icke längre vara möjliga. En vinst därav vore också, att förbudet för arbete å sönd- och helgdagar bleve gällande även för familjebagerierna. Med hänsyn till den obetydliga utsträckning, vari familjebagerierna enligt utredningen för närvarande faktiskt begagna sin frihet att börja morgonarbetet tidigare än de bagerier, som falla under lagen, synes det mig vidare med fog kunna sägas, att det icke skulle innebära någon förlust av betydenhet för familjebagerierna, om deras undantagsställning avskaffades. Vid den i anledning av framställning från 1937 års riksdag verkställda utredningen hava även myndigheter och sammanslutningar förklarat sig i princip tillstyrka upphävandet av undantaget för familjebagerierna; en motsatt ställning intager endast kooperativa förbundet, som ansett en sådan åtgärd onödig, då övriga bagerier dock kunnat väl hävda sin ställning. Slutligen må tilläggas, att internationella arbetsorganisationen framhållit, att det icke lämpligen låter sig göra att från nattarbetsförbudet undantaga någon arbetande, ej ens arbetsgivaren själv. 1925 års internationella konvention har såsom enda undantag från lagens tillämpning medgivit tillverkning för hushållsbruk, vilken bedrivs utan biträde av annan än medlem av hushållet. Sistnämnda ståndpunkt synes mig böra accepteras. Genom att bagerilagens innehåll anpassas efter denna ståndpunkt skapas likställighet för alla bagerier. Någon orättvisa begås således icke mot familjebagerierna. Vissa svårigheter kunna visserligen komma att föreligga beträffande kontrollen över lagens tillämpning, särskilt i fråga om arbetsställen, vilka äro förbundna med hemmen, men dylika svårigheter synas mig icke böra få förhindra en ur andra synpunkter erforderlig lagändring.

I förevarande sammanhang vill jag behandla de två förut omnämnda förslagen till mindre omfattande ändringar av lagen. Det är därutinnan först fråga om uteslutande av orden »till avsalu» i 1 § första stycket. Denna ändring erfordras för att ratifikation av konventionen skall kunna äga rum. Ett uteslutande av betingelsen »till avsalu» skulle väsentligen endast få den verkan, att ett antal offentliga institutioner, bland annat inom försvars- och sjukvårdsväsendet, och måhända också en del enskilda sådana, vilka tillverka bröd för kostnadsfri utspisning, skulle komma att inbegripas under lagen. Något bärande skäl att i fråga om förbuden mot natt- och söndagsarbete för brödtillverkning ställa dylika institutioners personal sämre än bageriernas arbetare synes mig icke föreligga. Dispens för tillgodoseende av tillfälliga behov av natt- och söndagsarbete kan medgivas en-

ligt 4 §. Med hänsyn till det sålunda anförda tillstyrker jag, att orden »till avsalu» utgå ur 1 § första stycket.

Genom ändringar av 1 § på sätt i det föregående föreslagits skulle hindren för Sveriges ratificering av 1925 års konvention angående nattarbete i bagerier bliva undanröjda. Jag ämnar med hänsyn härtill föreslå, att riksdagens yttrande ånyo inhämtas beträffande nämnda konvention.

Den andra mindre omfattande ändringen avser införande i lagen av en ny paragraf. Genom uteslutande av orden »till avsalu» i 1 § kommer lagens tillämpning, såsom nyss berörts, att utsträckas till, bland annat, en del militära etablissemang och allmänna anstalter. I anledning härav torde ett stadgande vara erforderligt, vari föreskrives, att beträffande verksamhet, som bedrivs av staten eller kommun, vad i lagen är stadgat om arbetsgivare skall gälla arbetsföreståndaren. Detta stadgande, vartill motsvarighet återfinnes i 53 § första stycket arbetarskyddslagen, synes lämpligen kunna fogas till bagerilagen som en ny 9 §.

Av de ändringar i bagerilagen, som jag nu ämnar föreslå, återstår att behandla frågan om framflyttning av tiden för det ordinarie bageriarbetets början från klockan 5 till klockan 6 förmiddagen och därmed sammanhängande ändringar i 2 § under d) och f). Den av socialstyrelsen verkställda utredningen visar, att den möjlighet gällande lag erbjuder arbetsgivarna att få arbetet påbörjat så tidigt som klockan 5 förmiddagen i stor utsträckning icke utnyttjas. Socialstyrelsen, som framhållit, att ett stort antal, ehuru icke flertalet, bagerier och särskilt de större bland dem dock utnyttjade berörda möjlighet, har icke funnit skälen för framflyttning av den allmänna begynnelsetiden för bageriarbetet med en timme tillräckligt starka. Kommerskollegium och de hörda arbetsgivarorganisationerna hava även avstyrkt lagändring i nu förevarande hänseende. Det må härvid erinras om att 1925 års konvention icke uppställer fordran på att arbetet skall börja senare än klockan 5 förmiddagen. För egen del kan jag icke finna annat än att ett arbete, som börjar så tidigt som klockan 5 förmiddagen, i åtskilliga hänseenden innebär verkligt betydande olägenhet för arbetarna och jämväl synes kunna innefatta avsevärda hygieniska risker. Arbetarna måste ofta stiga upp en timme eller mera före arbetets början, de torde hava svårt att vid nämnda tidpunkt få en ordnad måltid och de synas merendels icke kunna använda spårvagnar och andra därmed jämförliga kommunikationsmedel för att komma till arbetsplatsen. För de arbetare, som skola verkställa uppeldning och deggörning med början redan klockan 3.30 förmiddagen, äro levnadsförhållandena ännu mera otillfredsställande. Såsom livsmedelsarbetareförbundet, vilket tillstyrkt nu ifrågasvarande lagändring, anför, skulle den föreslagna framflyttningen av tiden för arbetets påbörjande icke — om undantaget för familjbagerierna borttogs — försvåra yrkesbageriernas ställning i konkurrensen med familjbagerierna. Att icke allmänhetens krav på färskt morgonbröd under alla förhållanden skall tillfredsställas, utan att detsamma enligt min mening bör få stå tillbaka för sociala krav av större vikt, har jag redan tidigare framhållit. Med hänsyn till det anförda har jag ansett mig böra föreslå, att i 1 § ändring vidtages jämväl därutinnan, att föreskrift meddelas, att bageriarbete i allmänhet icke får börja tidigare än klockan 6 förmiddagen å söckendagar. En lagändring av sådant innehåll möjliggör en förändring av den i 2 § under d) angivna tiden för uppeldning och deggörning till mellan klockan 4 och klockan 6 förmiddagen. Vidare torde formella ändringar böra vidtagas beträffande de i 2 § under f) angivna tiderna på det sätt, att i där avsett fall uppeldning och deggörning skall få äga rum mellan klockan 2 och klockan 4 förmiddagen samt annat arbete mellan klockan 3 och

klockan 6 förmiddagen. — Vad sålunda föreslagits rörande ändrade tider för bageriarbetets påbörjande utgör intet hinder för ratificering av 1925 års konvention.

Till sist har jag att angiva min ståndpunkt till den av Sveriges konditoriförening gjorda framställningen om utsträckt tid för sådant sön- och helgdagsarbete, som i bageri- eller konditorirörelse utföres för tillverkning av varor, vid vilkas framställning jäst icke användes. Vål måste det anses vara av vikt, att produktionen av konditorivaror smidigt kan anpassas efter allmänhetens efterfrågan under sön- och helgdagar, men av större betydelse synes det mig vara, att de för utförande av ifrågavarande arbete sysselsattas ledighet icke över hövan inskränkes. Socialstyrelsen och livsmedelsarbetarförbundet hava påvisat, hurusom det av konditoriföreningen ifrågasatta skiftarbetet skulle föranleda därtill, att möjligheterna för bageriarbetare att få hellediga sön- och helgdagar avsevärt skulle försämrats. Bageriarbetarna skulle bliva upptagna det stora flertalet sön- och helgdagar, låt vara att arbetstiden varje dag icke skulle komma att överstiga tre timmar. En anordning i överensstämmelse med de förslag, som framlagts av riksförsäkringsanstalten och kooperativa förbundet, skulle visserligen göra varannan sön- och helgdag arbetsfri, men den skulle å andra sidan fördubbla arbetstiden å sådana sön- och helgdagar, då arbete utföres. Med hänsyn till vad sålunda anförts synes mig skäl icke föreligga att vidtaga ändring av bagerilagen i anledning av konditoriföreningens framställning.

Utskottet. Det vid propositionen fogade lagförslaget innefattar ändringar av bagerilagen i huvudsakligen två hänseenden. Sålunda föreslås, att tiden för morgonarbetets början skall framflyttas samt att den för familjbagerierna hittills gällande bestämmelsen om undantag från lagens tillämpning skall upphävas.

Vad först angår förslaget om framflyttning av tiden för morgonarbetets början har föredragande departementschefen uttalat, att ett arbete, som började så tidigt som klockan 5 förmiddagen, i åtskilliga hänseenden innebure verkligt betydande olägenheter för arbetarna och jämväl syntes kunna innefatta avsevärda risker i hygieniskt avseende. För de arbetare, som skulle verkställa uppeldning och deggörning, vore levnadsförhållandena ännu mera otillfredsställande. Utskottet finner sig kunna biträda den av departementschefen sålunda uttalade meningen. Enligt utskottets åsikt kunna några större olägenheter icke vara att förvänta, om till följd av morgonarbetets framflyttande det färska brödet skulle komma att saluföras något senare på dagen än vad för närvarande är fallet. Stora grupper av invånare i städer och andra samhällen börja dagens arbete vid en sådan tidpunkt, att de icke ens med nu gällande bestämmelser kunna komma i åtnjutande av färskt morgonbröd. För befolkningen å den egentliga landsbygden synes möjligheten att inköpa färskt bröd icke komma att påverkas av den framflyttning av morgonarbetet i bagerierna, varom nu är fråga. Utskottet finner sig sålunda kunna tillstyrka, att tiderna för morgonarbetets början framflyttas i enlighet med vad som föreslås i propositionen.

Beträffande familjbagerierna vill utskottet erinra, att den kommitté, som

utarbetade förslaget till 1919 års bagerilag, icke fann sig böra föreslå något undantag från lagens tillämpning för nämnda bageriers vidkommande. Vid riksdagsbehandlingen nämnda år insattes emellertid i lagen en bestämmelse i detta hänseende. Det nu föreliggande förslaget om upphävande av familjebageriernas undantagsställning har biträts av såväl arbetsgivare- som arbetareorganisationerna inom bagerinäringen. Utskottet har vid sin behandling av lagförslaget funnit övervägande skäl tala för att de i bagerilagen stadgade restriktiva bestämmelserna erhålla giltighet för samtliga inom denna näringsgren arbetande företag. Av den utav socialstyrelsen verkställda undersökningen rörande arbetsförhållandena inom bageriyrket synes visserligen framgå, att familjebagerierna icke i större utsträckning begagna sig av rätten att regelmässigt börja morgonarbetet tidigare än vad som enligt lagen är tillåtet. Familjebagerierna hava emellertid till följd av sin undantagsställning möjlighet att vid sådana tillfällen, då en avsevärt stegrad efterfrågan kan förväntas, börja arbetet tidigare än övriga bagerier. Nu angivna fördel i konkurrenshänseende kan förväntas bliva större, om tiden för morgonarbetets början i de s. k. yrkesbagerierna kommer att framflyttas. I den mån nattarbete eller alltför tidigt morgonarbete förekommer i familjebagerierna torde vidare i huvudsak samma skäl av hygienisk art kunna anföras däremot som vad fallet är beträffande övriga bagerier. Några mera avsevärda olägenheter för familjebageriernas vidkommande synas icke vara att befara, om den för dessa bagerier gällande undantagsbestämmelsen upphäves. Familjebageriernas möjlighet att konkurrera med yrkesbagerierna torde icke huvudsakligen grunda sig på familjebageriernas möjlighet att bedriva arbete på andra tider än övriga bageriföretag. Den huvudsakliga grunden för familjebageriernas konkurrenskraft torde fastmera vara att söka i deras större möjligheter att framställa kvalitetsprodukter samt att anpassa tillverkningen efter enskilda konsumentgruppers olika smak. Utskottet finner sig följaktligen kunna förorda, att bestämmelserna i bagerilagen göras tillämpliga även å familjebagerierna.

Utskottet har icke heller beträffande övriga i propositionen föreslagna lagändringar funnit anledning till erinran.

Utskottet får sålunda tillstyrka, att det vid propositionen fogade lagförslaget antages av riksdagen, samt avstyrker förty de i motionerna I: 266, II: 408 och II: 409 framställda avslagsyrkandena.

Vad härefter angår det i motionerna I: 275 och II: 407 framställda yrkandet kunna onekligen vissa skäl anföras till stöd för detsamma. Enligt utskottets mening skulle det givetvis vara önskvärt, att personalen vid de företag inom bageriyrket, varest arbete bedrivs å sön- och helgdagar, oftare än för närvarande kunde erhålla hel ledighet å sådana dagar. Ett bifall till det i motionerna framställda yrkandet skulle emellertid medföra en utvidgning av den tid, varunder arbete får bedrivas å sön- och helgdagar. Detta förhållande synes vara ägnat att ingiva vissa betänkligheter. Enligt utskottets mening kan vidare en sådan reglering av arbetsförhållandena, som föreslås i motionerna, icke lämpligen åstadkommas allenast genom vidtagande av

ändringar i bagerilagen. Med hänsyn härtill får utskottet ansluta sig till den av departementschefen uttalade meningen, att någon ändring i förevarande hänseende av nu gällande bestämmelser icke bör vidtagas. Utskottet får sålunda avstyrka de ifrågavarande motionerna.

Genom föreliggande proposition har Kungl. Maj:t vidare begärt riksdagens yttrande över ett vid propositionen fogat, å internationella arbetsorganisationens konferens i Genève år 1925 antaget förslag till konvention angående nattarbete i bagerier. Genom att vissa av de av utskottet i det föregående tillstyrkta ändringarna av bagerilagen antagas, komma hittills föreliggande hinder för Sveriges ratificering av nämnda konventionsförslag att bli undanröjda. Med hänsyn härtill anser sig utskottet kunna tillstyrka, att ifrågavarande konventionsförslag nu ratificeras.

Under åberopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

1. att riksdagen måtte
 - a) antaga det genom förevarande proposition framlagda lagförslaget;
 - b) förklara, att riksdagen icke har något att erinra mot ratificering av det vid propositionen fogade konventionsförslaget;
2. a) att motionerna I: 266, II: 408 och II: 409 måtte anses besvarade genom utskottets hemställan under 1. a); samt
 - b) att motionerna I: 275 och II: 407 icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 27 april 1939.

På andra lagutskottets vägnar:

DAVID NORMAN.

Vid ärendets behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Norman, Linder, Tamm, Löfvander, Knut Petersson, Olof Carlsson, Ekströmer* och *Wahlberg*;

från andra kammaren: fröken *Hesselgren*, herrar *Hage, Sandström, Hermansson* i Norrköping och *Hansson* i Örebro*, fröken *Andersson*, fru *Johansson* och herr *Nyblom*.*

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herrar *Tamm*, *Knut Petersson* och *Ekströmer*, fröken *Hesselgren*, herr *Sandström* samt fröken *Andersson*, vilka anför:

Enligt vår uppfattning hava tillräckliga skäl icke förebragts för vidtagande av de lagändringar, som föreslås i propositionen.

Vad först angår förslaget om framflyttning av tiden för morgonarbetets början har socialstyrelsen, som verkställt den till grund för propositionen liggande utredningen, icke funnit sig böra föreslå någon ändring i bagerilagen i detta hänseende. Styrelsen har i stället framhållit, att den nu gällande bestämmelsen om förbud mot egentligt bageriarbete före klockan 5 förmiddagen vore att anse såsom en skälig kompromiss mellan motsatta intressen. Det är inom svenskt arbetsliv icke ovanligt, att arbetet börjar så tidigt som kl. 5 förmiddagen. Sådant förekommer inom lantbruket, kommunikationsväsendet, renhållningsverken m. fl. arbetsområden. Gällande arbetarskyddslagstiftning tillåter för övrigt, att minderåriga, som fyllt 16 år, ävensom kvinnor börja arbetet klockan 5 förmiddagen. En framflyttning av tiden för morgonarbetets början i bagerierna kommer att medföra olägenheter av skilda slag. Allmänhetens krav på färskt morgonbröd kan icke tillgodoses i samma omfattning som för närvarande. Brödets kvalitet liksom arbetsförhållandena i bagerierna komma att försämrast till följd av den ökade brådska, som uppstår vid tillverkningen. Den minskning av brödkonsumtionen, som av dessa orsaker kan förväntas, blir till förfång icke allenast för bagerinäringen utan även för jordbruket.

Familjebageriernas inordnande under bagerilagens bestämmelser innebär ett avsteg från den i svensk arbetslagstiftning hittills gällande regeln, att den enskilde företagaren och hans familjemedlemmar skola äga frihet att disponera över sin egen arbetskraft. Detta avsteg kan enligt vår mening icke motiveras därmed, att familjebageriernas ställning i förhållande till övriga bageriföretag skulle vara särskilt gynnsam. Av socialstyrelsens utredning framgår fastmera, att familjebagerierna procentuellt sett befinna sig på tillbakagång. Några fördelar äro icke att vinna av ett bifall till propositionen i denna del. Däremot bli svårigheterna vid kontrollen av bagerilagens efterlevnad avsevärt större, om undantagsbestämmelsen för familjebagerierna upphäves. Dessa företags arbetsplatser äro nämligen i flertalet fall belägna i nära förbindelse med familjemedlemmarnas bostad.

På grund av vad sålunda anförts anse vi, att utskottet bort hemställa,

1. att riksdagen måtte
 - a) i anledning av motionerna I: 266, II: 408 och II: 409 avslå det genom förevarande proposition framlagda lagförslaget;

Andra lagutskottets utlåtande Nr 29.

b) förklara, att riksdagen icke för närvarande anser sig kunna tillstyrka ratificering av det vid propositionen fogade konventionsförslaget; samt

2. att motionerna I: 275 och II: 407 icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.